

ΚΛΙΜΑ

2 Δεκεμβρίου 2017

ΤΑ ΞΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙ ΝΕΡΑΙΔΕΣ ΘΑ ΜΑΣ ΣΩΣΟΥΝ

Ενάμισι βαθμός. Αυτός ο αριθμός είναι, πέρα από αυτόν που έδωσε το όνομα στο συλλογικό birbuçuk, ένα πολιτικο-φιλοσοφικό κατώφλι. Να μείνεις από κάτω σημαίνει να απαιτείς ριζική μετασχηματισμό του συστήματος. Να ανέβεις από πάνω σημαίνει διαχειριζόμενη υποχώρηση για τους πλούσιους, καταστροφή για την πλειοψηφία. Αυτό το πλαίσιο περιβάλλει ολόκληρη τη συνάντηση.

«Λένε ότι η μόνη λύση είναι οι αρνητικές εκπομπές. Σκεφτείτε – δεν διαφέρει σε τίποτα από το να λες ότι θα μας σώσουν τα ξωτικά και οι νεράιδες.»

Οι υποσχέσεις τεχνολογικών λύσεων είναι στην πραγματικότητα μέρος της διαδρομής προς θέρμανση 4-5 βαθμών. Τεχνολογία αρνητικών εκπομπών, πράσινη ανάπτυξη, δέσμευση άνθρακα – όλα είναι συνέχεια της ίδιας μοντερνιστικής λογικής: να αναζητάμε λύση με τα εργαλεία του ίδιου συστήματος που δημιουργεί το πρόβλημα, χωρίς να αμφισβητούμε το ίδιο το σύστημα. Όμως το κλιματικό ζήτημα υπερβαίνει κατά πολύ το ζήτημα της προστασίας του περιβάλλοντος. Σημαίνει να ασχοληθούμε με όλες τις μπελάδες που μας έχει φορτώσει το βιομηχανικό σύστημα – και δεν είναι δυνατό να γίνει αυτό χωρίς πολιτικό αγώνα, χωρίς οργάνωση.

Η πράσινη πολιτική δεν είναι επιλογή, είναι αναγκαιότητα. Διαφέρει τόσο από τον σκέτο περιβαλλοντισμό όσο και από την παραδοσιακή αριστερή πολιτική – απαιτεί να σκεφτούμε ταυτόχρονα την οικολογική αναγκαιότητα, την κοινωνική δικαιοσύνη, τη δημοκρατική συμμετοχή και τον μετασχηματισμό σε επίπεδο συστήματος. Χωρίς μια συνολική οπτική δεν μπορούμε να αντιμετωπίσουμε κανένα από αυτά τα θέματα.

Αλλά μετράει και από πού έρχεσαι, πού βρίσκεσαι. Διαφορετικές πνευματικές γενεαλογίες παράγουν διαφορετικές οικολογίες. Η αγγλοσαξονική οικοκριτική, τα ευρωπαϊκά Πράσινα κινήματα, η παράδοση της πολιτικής οικολογίας μετά το 2000, το ιδιαίτερο πλαίσιο της Τουρκίας – αντιπυρηνικό κίνημα, Γκεζί, συγκεκριμένοι τοπικοί αγώνες – τρέφονται από διαφορετικές πηγές. Δεν υπάρχει οικουμενικός περιβαλλοντισμός. Ανάμεσα στην παράδοση του John Muir και την παράδοση του Ivan Illich, ανάμεσα στους γερμανούς Πράσινους του Rudolf Bahro και στον τουρκικό περιβαλλοντισμό της δεκαετίας του 1990 υπάρχουν βαθιές διαφορές. Η αναγνώριση αυτών των διαφορών είναι προϋπόθεση πραγματικού διαλόγου – δεν είναι θέμα σωστού/λάθους, αλλά θέμα του πού, πότε και με ποιον διαμορφώνεται η σκέψη.

ΝΑ ΚΕΡΔΙΖΕΙΣ ΑΡΓΑ

Μια φωνή που έρχεται από μέσα στον κλιματικό ακτιβισμό μάς φέρνει αντιμέτωπους με μια πικρή αλήθεια: στο κλιματικό ζήτημα, το να κερδίζεις αργά ισοδυναμεί με το να χάνεις. Η απογοήτευση που βιώθηκε στη σύνοδο COP της Κοπεγχάγης – η τεράστια αστυνομική δύναμη, η δραματική πορεία, το τραπέζι των διαπραγματεύσεων που κατέρρευσε στο τέλος – είναι το σημείο ρήξης από τη ναίφ ελπίδα στον στρατηγικό ρεαλισμό.

«Συμβαίνει μια μετατόπιση στη στρατηγική: από τις προσεγγίσεις κεντρωμένες στην κατανάλωση, στον αγώνα να κρατηθούν τα ορυκτά καύσιμα κάτω από τη γη. Από την πλευρά της ζήτησης στην πλευρά της προσφοράς. Από τις ατομικές επιλογές, σε δράσεις διακοπής υποδομών. Η ανυπακοή είναι το όνομα της νέας γλώσσας.»

Η εμπειρία του Global Power Shift, που στην Κωνσταντινούπολη εκπαιδευσε για μια εβδομάδα 600 κλιματικούς ακτιβιστές από 136 χώρες, δίνει ένα παράδειγμα του πώς μοιάζει η οικοδόμηση ενός κινήματος. Στη συνέχεια οι οργανωτές και η χρηματοδότηση διαχέονται σε περισσότερες από 80 χώρες. Αποκλεισμοί ανθρακωρυχείων,

διακοπές πετρελαϊκών υποδομών – να κόψεις την προσφορά είναι πιο άμεση παρέμβαση από το να διαχειρίζεσαι τη ζήτηση. Τα έργα χαρτογράφησης της περιβαλλοντικής δικαιοσύνης καθιστούν ορατό ποιες κοινότητες κουβαλούν το οικολογικό βάρος της οικονομικής ανάπτυξης, σε ποιον ανήκουν οι πόροι, ποιος κερδίζει και ποιος υποφέρει. Ομάδες εργασίας πολιτικής οικολογίας, παγκόσμιοι άτλαντες περιβαλλοντικής δικαιοσύνης – είναι εργαλεία που συνδέουν την τοπική αντίσταση με παγκόσμια μοτίβα.

Όμως υπάρχει μια ένταση: πώς να συνδεθούν αυτά τα διεθνή δίκτυα με τους 40-50 τοπικούς αγώνες που γίνονται στη γεωγραφία της Τουρκίας – αγώνες σε επίπεδο χωριού ενάντια σε φράγματα, υδροηλεκτρικά έργα, εξορυκτικές επιχειρήσεις; Οι πνευματικοί κύκλοι και οι αγώνες των χωριών είναι σε μεγάλο βαθμό αποσυνδεδεμένοι. Αγώνες ενάντια στην εξόρυξη στο Πέργαμο, στα υδροηλεκτρικά στο Artvin, στην επέκταση του άνθρακα στο Yatağan, σε σταθμούς που σχεδιάζονται κοντά στον ναό της Λαγίνας – διεξάγονται μόνοι τους. Οι στιγμές σύνδεσης – η αντίσταση κατά της Akkuyu, η Πέργαμος – υπάρχουν αλλά είναι σύντομες και σπάνιες.

Γιατί τόσο κατακερματισμένα; Πώς μπορεί να συνδεθεί η οργανωμένη αντίσταση μεταξύ της; Πώς μπορεί η πνευματική και καλλιτεχνική παραγωγή να πλησιάσει τους αγώνες σε επίπεδο χωριού χωρίς να τους ιδιοποιείται ή να τους αναπαριστά λανθασμένα; Είναι αναγκαίο να ξεπεράσουμε την καθαρή αντίθεση – το διαρκές «όχι» – και να παράγουμε εναλλακτικά πλαίσια. Η πράσινη πολιτική ξεχωρίζει από τον σκέτο πράσινο ακτιβισμό ακριβώς λόγω αυτής της ικανότητας να αναπτύσσει θετικό πολιτικό όραμα.

ΑΝ ΤΕΤΟΙΟ ΠΛΑΣΜΑ ΕΙΜΑΣΤΕ

Η πιο σκοτεινή φωνή είναι και η πιο προκλητική. Φέρει βαθιά ανθρωπολογική απαισιοδοξία για την καταστροφικότητα του ανθρώπινου είδους: αν η ανθρωπότητα πρόκειται να είναι τέτοιο πλάσμα, το να εξαφανιστεί θα ήταν πολύ καλό.

«Στην πραγματικότητα δεν χρειαζόμαστε σημαντικό μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού. Αν από τα επτά δισεκατομμύρια εξαφανιστούν αύριο το πρωί τα τρεισήμισι—τέσσερα δισεκατομμύρια, τίποτα στη ζωή κανενός μας δεν θα αλλάξει.»

Αυτό δεν είναι μίσος, είναι μια ειλικρινής ανάγνωση της λογικής του σύγχρονου καπιταλισμού. Δεν είναι η ανθρώπινη κοινωνία αυτή που δημιούργησε τη σημερινή κατάσταση; Η συγκέντρωση εξουσίας στην ελίτ είναι πρωτοφανής. Η Έκτη Μεγάλη Εξαφάνιση έχει ήδη ξεκινήσει – ως αναπόφευκτη κατάληξη του ανθρώπινου πολιτισμού. Στη φύση στην πραγματικότητα δεν συμβαίνει τίποτα – αυτό που καταστρέφουμε είναι οι συνθήκες ζωής ενός βιολογικού είδους. Η έννοια του «Διαστημόπλοιου Γη» είναι ανεπαρκής: το πρόβλημα δεν είναι η ατομική συμπεριφορά, αλλά η ίδια η δομή του πολιτισμού. Η σχέση που χτίζει ο άνθρωπος με τη φύση είναι εγωκεντρική – διαχωρίζει τον εαυτό του από τη φύση, διαχωρίζει την κουλτούρα του από τη φύση, και έτσι ως σήμερα.

Όμως αυτή η απαισιοδοξία δεν οδηγεί σε παράλυση. Το αντίθετο: η ετοιμότητα να δουλέψεις ενάντια σε κάθε τι που θα μπορούσε να επιταχύνει την εξαφάνιση γεννιέται όχι από ελπίδα αλλά από ηθική αναγκαιότητα. Να συνεχίζεις χωρίς εγγύηση επιτυχίας – γιατί πρέπει να συνεχίσεις. Είναι μια κληρονομιά που κουβαλά η αριστερή πνευματική γενιά πριν από το 1980: εμπειρία ήττας μετά το πραξικόπημα, συνδέσεις με το γερμανικό κίνημα των Πράσινων, γραμμές αγώνα που τρέχουν χωριστά αλλά και μαζί με φεμινίστριες, περιβαλλοντιστές, σοσιαλιστές.

Η εργασία ντοκιμαντέρ είναι μια μορφή μαρτυρίας και κριτικής εμπλοκής. Οι αισθητικοί και ποιητικοί τρόποι επικοινωνίας στέκουν δίπλα στους αναλυτικούς. Αυτή η φωνή, που έχει συμμετάσχει σε περιβαλλοντικές καμπάνιες αλλά δεν τοποθετεί τον εαυτό της ως ειδική του περιβάλλοντος, κουβαλά την ελευθερία να βλέπει εκτός κινήματος.

Το πείραμα Walden του Thoreau θυμίζεται ως πρακτική της κατάλληλης κλίμακας. Οι εκθέσεις του Club of Rome, η «Έκτη Εξαφάνιση» της Elizabeth Kolbert, η ανάγνωση του ανθρώπινου είδους από τον Harari – όλα συγκλίνουν στο ίδιο σημείο: ούτε ο τεχνολογικός ουτοπισμός ούτε ο ναΐφ περιβαλλοντισμός είναι αρκετοί.

ΧΩΡΙΣ ΧΩΜΑ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ

Ένας αρχιτέκτονας-επιμελητής ξεκινά αμφισβητώντας την ίδια την ορολογία. Η λέξη «φύση» είναι έννοια εντελώς υπό τη διεύθυνσή μας. Η διατύπωση του Φερνάντο Πεσσόα είναι κοφτερή: «Η φύση είναι η αρρώστια του κεφαλιού μας». Ο διαχωρισμός άνθρωπος/φύση είναι το ίδιο το πρόβλημα – όχι η λύση.

«Η λέξη 'kaide' στα τουρκικά κάθεται πολύ ωραία. Σημαίνει βάση αλλά και κανόνας. Ορίσαμε τον κανόνα έτσι: χωρίς χώμα δεν υπάρχει γεωργία, χωρίς γεωργία δεν υπάρχει πόλη, χωρίς πόλη δεν υπάρχει κουλτούρα.»

Το έργο «Kaide» – χωμάτινοι όγκοι 50×150×50 εκ. που τοποθετήθηκαν στο Ταξίμ, κοντά στο πάρκο Γκεζί – προσκαλεί αγρότες, ποιητές, συλλέκτες, μουσικούς να παράγουν μαζί με το χώμα. Κλονίζει τις παραδοχές για την αστική γεωργία. Το χώμα δεν είναι πρώτη ύλη, είναι μορφή σχέσης. Να τοποθετήσεις στο κέντρο τον άνθρωπο και ως υποκείμενο και ως αντικείμενο – αλλά έστω για ένα λεπτό να τον κάνεις να νιώσει ότι δεν είναι το κέντρο των πάντων.

Η έκθεση «Aşı» («Εμβολιασμός») εξετάζει τα φράγματα πάνω στον Ευφράτη και στον Τίγρη – χρησιμοποιεί τη μεταφορά του εμβολιασμού για να συνδέσει την οικολογική με την πολιτική μετασχηματική. Το ερώτημα «Ποιος μας δίνει το δικαίωμα να χτίσουμε τοίχο πάνω στο ποτάμι;» δεν είναι τεχνικό ερώτημα, είναι οντολογικό. Το έργο «Herbahar» εξερευνά τον σπερματικό ληθάργο – αμφισβητεί τα όρια της εξαναγκασμένης παραγωγής με τεχνητό φωτεινό φάσμα στα θερμοκήπια, τα όρια της παρέμβασης στους φυσικούς κύκλους. Η τεχνολογία μας γοητεύει πολύ: μπορούμε να αλλάξουμε κάτι, να στήσουμε ένα ωραίο φράγμα απέναντι στη φύση – «Πω πω, τι έκανα!». Όμως αυτή η γοητεία είναι μορφή κυριαρχίας.

Η συνάντηση στο Παρίσι με ηγέτες των ιθαγενών Καγαρό μετασχηματίζει εκ θεμελίων τη σκέψη. Η αντίδραση του ιθαγενή ηγέτη στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας: «Εδώ μέσα μόνο νεκροί υπάρχουν. Εκεί απ' όπου ερχόμαστε, η φύση είναι ζωντανή, σχεσιακή, συμμετοχική». Ζούμε μαζί τους, είμαστε ένα μαζί τους και πλήρες σύνολο – αυτή η ολότητα χτυπά τον άνθρωπο. Εκεί βλέπουμε ξανά πόσο ψεύτικα ζούμε. Το δυτικό σύστημα γνώσης βασίζεται στη μετατροπή ζωντανών σχέσεων σε νεκρές συλλογές. Αυτή η επιστημολογική βία βρίσκεται στην καρδιά της οικολογικής κρίσης.

ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΝΕΚΡΗ ΓΝΩΣΗ

Τα μουσεία έχουν μια τεράστια δυνατότητα – από 7 ως 70 ετών όλοι τα βλέπουν ως αξιόπιστη αποθήκη γνώσης. Όμως η σημερινή μουσειακή πρακτική, αντί να παράγει οικολογική συνείδηση, μάλλον την καταπιέζει. Στην Τουρκία δεν υπάρχει μουσείο φυσικής ιστορίας – θεμελιώδες θεσμικό κενό. Τα μουσεία που υπάρχουν είναι «μπουτίκ», όχι πραγματικοί θεσμοί.

«Δεν μπορώ να περπατήσω σε μουσείο χωρίς να σφίγγεται ο λαιμός μου, χωρίς να περάσω από στάδια λιποθυμίας. Δεν μπορώ καν να περπατήσω εκεί. Γιατί υπάρχουν μόνο νεκροί.»

Η οικοκριτική μουσειολογία προτείνει να ξανασκεφτούμε όχι μόνο τα μουσεία φυσικής ιστορίας αλλά όλα τα μουσεία. Το μουσείο μπορεί να πάψει να είναι μέρος που προσφέρει περιεχόμενο για το περιβάλλον και να γίνει θεσμός που αμφισβητεί εκ θεμελίων τον ίδιο τον τρόπο παραγωγής γνώσης και συνείδησης. Μοντέλα οικολογικής δημοκρατίας – κοινοτική διαχείριση, λήψη αποφάσεων χωρίς ιεραρχία, τοπική αυτονομία – μπορούν να προσαρμοστούν στη μουσειακή πρακτική.

Η επίδραση του Bruno Latour, το πλαίσιο οικολογικής δημοκρατίας των Dominique Bourg και Kerry Whiteside, οι συμμετοχικές και συν-δημιουργικές μουσειακές πρακτικές – όλα είναι κομμάτι μιας προσπάθειας μετατόπισης της παραγωγής γνώσης από την ακαδημαϊκή εξόρυξη σε μια πρακτική κεντρωμένη στην κοινότητα. Η πρωτοβουλία Κέντρου Τέχνης + Περιβάλλον του Nevada Museum of Art το 2009, τα διεθνή δίκτυα οικολογικών μουσειακών επαγγελματιών – δομές που στην Τουρκία δεν έχουν ακόμα ανάλογο,

αλλά θα έπρεπε να έχουν.

Συζητείται και η έννοια του Ανθρωπόκαινου – μιας γεωλογικής εποχής που ορίζεται από την κυριαρχία του ανθρώπου. Η κριτική είναι σαφής: ποιοι άνθρωποι; Ποιος *anthropos*; Φέρει ψευδή οικουμενικότητα, κρύβει διαφορές δύναμης, μπορεί να σβήνει ιθαγενείς εναλλακτικές. Αλλά είναι ταυτόχρονα αναγκαίο να ονομαστεί η σημερινή κρίση. Οι μουσειακές εκθέσεις στρέφονται όλο και περισσότερο στο Ανθρωπόκαινο – το πώς και αν μπορούν να το κάνουν υπεύθυνα, παραμένει ανοικτό ερώτημα.

ΤΟ ΟΡΙΟ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ, ΤΟ ΟΡΙΟ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

Μια από τις βαθύτερες εντάσεις της συνάντησης είναι το ζήτημα της γλώσσας. Οι λέξεις με τις οποίες συζητάμε για το περιβάλλον και την οικολογία – «φύση», «περιβάλλον», «προστασία», «διατήρηση» – φέρουν προβληματικές παραδοχές. Η «φύση» δηλώνει κάτι ξεχωριστό από τον άνθρωπο· η ματιά που λέει «δεν υπάρχει φύση, υπάρχει δέντρο, υπάρχει πρόβατο» απορρίπτει αυτή την αφαίρεση. Το «περιβάλλον» μετατρέπει τον κόσμο σε κάτι που τυλίγει τον άνθρωπο. Η επιστημονική ορολογία δημιουργεί απόσταση ανάμεσα στον ειδικό και τον λαό. Η μουσειακή γλώσσα – ανθρωπόκαινο, προστασία, διατήρηση – φέρει όλα προβληματικές παραδοχές.

Υπάρχει εδώ διπλό καθήκον: κριτική της κληρονομημένης ορολογίας και δημιουργία νέων λέξεων ριζωμένων σε συγκεκριμένους τόπους και σχέσεις. Όχι ως ρομαντικός πρωτογονισμός, αλλά ως επιστημονολογική αναγκαιότητα. Ο διαχωρισμός πρώτης φύσης και τεχνητής φύσης καταρρέει – όλη η σύγχρονη φύση είναι διαμεσολαβημένη από την κλιματική αλλαγή, τη ρύπανση, τον ανθρώπινο σχεδιασμό. Όμως και οι άνθρωποι είναι κομμάτι της φύσης· οι παρεμβάσεις μας μπορούν να είναι σχεσιακές αντί για κυριαρχικές. Ο εμβολιασμός – grafting – ως μεταφορά μη βίαιης τεχνολογικής παρέμβασης, στέκεται σε αντίθεση με το φράγμα, την εξόρυξη και την εξορυκτικότητα.

«Η σχέση που χτίζουν οι Αλεβίτες του Dersim με τη γη, το βουνό, το νερό μέσω του Hizir δεν αποτυπώνεται από τη γλώσσα της «προστασίας» – αλλά κωδικοποιεί μια εκλεπτυσμένη οικολογική γνώση. Η ιερή διάσταση που κατέπνιξε ο κοσμικός περιβαλλοντισμός αποκαλύπτεται ακριβώς εδώ.»

Συζητείται πώς οι μονοθεϊστικές θρησκείες άλλαξαν τη σχέση μας με τον τόπο: ο Παν πεθαίνει, η ιερή φύση εμπορευματοποιείται, ανοίγεται στην ανθρώπινη χρήση. Όμως δεν υπάρχει εδώ μια ναΐφ επιστροφή στη θρησκεία. Να ανακαλύψουμε εκ νέου την ιερή σχεσιακότητα μέσα από νέες/παλιές πρακτικές – απαιτείται μια διάσταση σεβασμού, φροντίδας, ευλάβειας που ξεπερνά τον υπολογισμό. Όταν η περιβαλλοντική ηθική περιορίζεται σε καθαρό υπολογισμό, σε διαχείριση πόρων, καταστρέφει ακριβώς τη σχέση που θα έπρεπε να διατηρηθεί.

Θυμίζεται η αρχή των αγροτών Gamo: πάρε όσο σου χρειάζεται, ποτέ παραπάνω. Η συνείδηση της Γαίας στους Dogon – άμεση επικοινωνία με τη Γη ως ζωντανή σχεσιακή ύπαρξη. Δεν είναι μεταφορικές, είναι οντολογικές διεκδικήσεις. Η σκέψη του Michel Serres προσφέρει φιλοσοφικό πλαίσιο σε αυτή τη σχεσιακότητα.

Η χρονική εμπειρία των παιδιών συνδέεται κι αυτή με αυτή τη συζήτηση. Όντα που ήρθαν στον κόσμο με τη δική μας πρωτοβουλία, όντα μέσα στο σπίτι μας, όντα που υποτίθεται εκπαιδεύουμε εμείς – ζουν σε άλλο χρόνο. Διαφορετική χρονικότητα από τον γραμμικό χρόνο των ενηλίκων, σωματική, σχεσιακή, ριζωμένη στο τώρα. Η κλιματική κρίση είναι και διατάραξη χρονικών καθεστώτων. Νέοι τρόποι ύπαρξης περιλαμβάνουν και νέους χρονικούς τρόπους γενεσιουργίας.

Η ΦΙΛΙΑ ΕΙΝΑΙ ΥΠΟΔΟΜΗ

Ίσως η πιο απρόσμενη παραγωγή της συνάντησης είναι η εκ νέου ανακάλυψη της φιλίας ως πολιτικής μορφής. Η έννοια «*philia*» του Ivan Illich – αγάπη/φιλία προς τον άλλο, σχεσιακότητα που εκτείνεται προς μη ανθρώπινους άλλους – μπαίνει στο κέντρο της συζήτησης.

«Έχουμε μηχανικοποιήσει τόσο πολύ αυτό το ζήτημα, το έχουμε πάει σε ένα επιστημονικό, μηχανικό, ακαδημαϊκό, ακόμα και επαγγελματικό σημείο... Νιώθω ότι αποσπαστήκαμε από κάτι.»

Η επαγγελματικοποίηση έχει μηχανικοποιήσει το κλιματικό και περιβαλλοντικό κίνημα στην Τουρκία. Οι αρχικές οργανικές σχέσεις – βασισμένες στη φιλία και στην κοινή δέσμευση, που γεννούσαν αυθόρμητη δημιουργικότητα – μετατράπηκαν σε φόρμα συμποσίων, σε κύκλους χρηματοδότησης, σε χτίσιμο καριέρας. Η περίοδος 2009-2013 παρήγαγε σημαντικές καμπάνιες βασισμένες σε προσωπικές σχέσεις, αυθόρμητη δημιουργικότητα, αληθινή φιλία. Όμως η επακόλουθη θεσμοποίηση έχασε τη δημιουργική παραγωγική ικανότητα: το κίνημα αποτραβήχτηκε σε αμυντική θέση. Η στιγμή του Γκεζί ήταν παράδειγμα οργανικής γέννησης – η μετέπειτα επαγγελματικοποίηση, μια απώλεια.

Οι καλλιτέχνες και οι συγγραφείς συμμετέχουν κι αυτοί σε αυτή την αποσύνδεση. Είναι πρόθυμοι να υπογράφουν δηλώσεις αλληλεγγύης αλλά όχι να κάνουν ουσιαστική δουλειά. Υπάρχουν δομικοί λόγοι: θεσμικές πιέσεις, η λογική της αγοράς, η επαγγελματικοποίηση. Όμως η λογοτεχνία και η τέχνη μπορούν να είναι όχι μόνο μέσο επικοινωνίας αλλά και επιστημολογική πηγή. Η αισθητική εμπειρία μπορεί να κλονίσει κληρονομημένους τρόπους σκέψης και αντίληψης. Το γερμανικό κίνημα των Πράσινων τρεφόταν βαθιά από τη ρομαντική καλλιτεχνική παράδοση – αυτή η σύνδεση παραμένει σημαντική.

Αλλά πρέπει να μιλήσουμε και για τη φθαρμένη αγάπη. Η υπερβολική αγάπη για τους πάρα πολύ όμοιους, για όσους τα πάμε πολύ καλά – εθνικισμός, θρησκευτική κοινότητα, αποκλειστική οικογένεια – παράγει ξένο. Η πραγματική *philia* είναι αγάπη προς τη διαφορά: ικανότητα να μετασχηματιστείς στη συνάντηση με τον άλλο, φιλία πέρα από σύνορα.

Ο αγώνας για τη διατήρηση των κήπων Yedikule βρίσκει επιτυχία μέσω της «γνωριμίας» – όχι επίσημης συμμετοχής, αλλά αμοιβαίας αναγνώρισης πρόσωπο με πρόσωπο. Η επαγγελματική/θεσμική λογική δημιουργεί ευθραυστότητα: τα δίκτυα που βασίζονται στη φιλία είναι ανθεκτικότερα. Η σκέψη των Hardt και Negri, η έννοια «*philia*» του Illich, η ιστορία του Καλού Σαμαρείτη στην Καινή Διαθήκη – όλα συγκλίνουν στο ίδιο σημείο: η ηθική σχεσιακότητα είναι προϋπόθεση πραγματικής οικολογικής πολιτικής.

«Θυμίζεται η ιστορία του Καλού Σαμαρείτη: «Αγάπα τον πλησίον σου ως σεαυτόν» – όχι ως εντολή, αλλά ως πρόσκληση να αναγνωρίσεις την κοινή ανθρωπιά/ευθραυστότητα μέσα από τη διαφορά.»

ΔΟΥΛΕΙΑ ΣΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ

Στη συνάντηση ανοίγει ένα φάσμα από απαισιοδοξία ως ελπίδα. Στο πιο σκοτεινό άκρο, η αναπόφευκτη Έκτη Εξαφάνιση. Στο επιστημονικό-στρατηγικό άκρο, ο ριζικός μετασχηματισμός που απαιτεί ο στόχος του 1,5 βαθμού. Στο ακτιβιστικό άκρο, η οικοδόμηση δυναμικής μέσα από πολιτική ανυπακοή και τοπική οργάνωση. Στο ελπιδοφόρο-κριτικό άκρο, μικρής κλίμακας συμμετοχικά έργα και οικοκριτική μουσειακή δουλειά.

Θυμίζεται η παρατήρηση του Wallerstein: ο καπιταλισμός πεθαίνει – σε τελική φάση – αλλά τι θα έρθει στη θέση του δεν έχει ακόμα οριστεί. Είναι περίοδος μέγιστου κινδύνου αλλά και ταυτόχρονα μέγιστης πιθανότητας. Μια χαοτική, βίαιη μετάβαση είναι αναπόφευκτη, αλλά οι εναλλακτικές μπορούν να χτιστούν ενεργά – δεν αρκεί να περιμένουμε.

Η διάκριση ανάμεσα στην ψεύτικη ελπίδα – νεοφιλελεύθερες «λύσεις», τεχνολογικές διορθώσεις, ατομικές καταναλωτικές επιλογές – και τη θεμελιώδη ελπίδα – να χτίζουμε πραγματικές εναλλακτικές, να πρακτικοποιούμε άλλες σχέσεις, να διευρύνουμε χώρους αυτονομίας – έχει ζωτική σημασία. Οικολογική δημοκρατία, μετακαπιταλιστικά μέλλοντα – δεν είναι προβλέψεις, είναι ενεργή οικοδόμηση. Κοινωνική διαχείριση, λήψη αποφάσεων χωρίς ιεραρχία, τοπική αυτονομία με δια-τοπικό συντονισμό, συμπερίληψη μη ανθρωπίνων άλλων – δεν είναι ουτοπία, είναι πρακτικές αναγκαιότητες.

Αυτή η συνάντηση birbuçuk είναι η ίδια μια προσπάθεια να ξαναχτιστεί η οργανική, βασισμένη στη φιλία πνευματική πρακτική μετά την περίοδο της επαγγελματικοποίησης. Μοντελοποιεί πώς μπορεί να μοιάζει μια μετα-νεοφιλελεύθερη πνευματική ζωή: βασισμένη σε πραγματικές σχέσεις, που ξεπερνά τα όρια των πειθαρχιών, ριζωμένη σε συγκεκριμένους αγώνες, που δεν φοβάται την απαισιοδοξία και τα θεμελιώδη ερωτήματα. Με αυτή τη σειρά συναντήσεων το birbuçuk κάνει ακριβώς αυτό – κλιματολόγος, περιβαλλοντικός

ακτιβιστής, ντοκιμαντερίστας, αρχιτέκτονας-επιμελητής, μουσειολόγος στο ίδιο τραπέζι, με το ίδιο ερώτημα: πώς μπορούμε να κάνουμε διαφορετικά;

Πρέπει να καταγράψουμε και τις απουσίες: η φωνή της εργατικής τάξης και των φτωχών κοινοτήτων, η συζήτηση συγκεκριμένων οικονομικών εναλλακτικών, η ισλαμική οικολογική σκέψη, οι άμεσοι εκπρόσωποι των αγροτικών κινημάτων αντίστασης – αυτά λείπουν και η συνάντηση αναγνωρίζει την έλλειψή τους. Μια ειλικρινής αποτίμηση είναι και να βλέπεις τι δεν υπάρχει.

Και το πιο σημαντικό: η συζήτηση δεν λύνει, εμβαθύνει. Οι συμμετέχοντες δεν είναι σίγουροι ποια είναι τα επόμενα βήματα – αλλά είναι περισσότερο συνειδητοί για το τι διακυβεύεται. Ο στόχος του ενάμισι βαθμού δημιουργεί επείγουσα ανάγκη αλλά δεν αναπαράγει τη λογική του πανικού. Η έμφαση στη φιλία και την *philia* προσφέρει εναλλακτική τόσο στον υποτακτικό κυνισμό όσο και στον βίαιο αισιοδοξία. Είναι πνευματική εντιμότητα και πολιτική αναγκαιότητα.